



**Protestantse
Kerk**

STUDIEGIDS

Oriëntatiejaar

Praktijkcursus amateur kerkmusicus

2024-2025

versie april 2024

| Vindplaats van
| geloof, hoop en liefde

Inhoud

1. Jaaroverzicht.....	3
2. Blok 1 ZINGEN.....	4
3. Blok 2 VIEREN & VARIËREN.....	6
4. Blok 3 SPELEN.....	8
5. Leerlijn 1 MUZIEKTHEORIE.....	10
6. Leerlijn 2: PRAKTIJK & REFLECTIE.....	11

1. Jaaroverzicht

Vakken en docenten

In het oriëntatiejaar komen de volgende vakken aan bod (plus docenten - *volgt*).

Blok 1 ZINGEN:

Blok 2 VIEREN & VARIËREN

Blok 3 SPELEN:

Koorpracticum:

Leerlijn 1 Muziektheorie (LL 1):

Leerlijn 2 Praktijk & Reflectie (LL 2):

Voor de inhoudelijke beschrijving van de vakken, zie de volgende paragrafen van deze Studiegids.

Cursusdagen en rooster

Overzicht van blokken, cursusdagen en lesrooster *volgt*.

2. Blok 1 ZINGEN

Korte beschrijving

Het beginpunt van musiceren en dus ook van kerkmuziek, is zingen. De kerk is vanouds een zingende kerk. Tijdens de vier lesdagen van het blok Zingen maken de cursisten kennis met het liedrepertoire dat, en diverse liedvormen die, gangbaar zijn binnen de Protestantse Kerk in Nederland. Leidend hierbij is het *Liedboek - zingen en bidden in huis en kerk* (2013).

Inhoud

Tijdens de eerste lesdag wordt gestart met een eerste verkenning van het liedboek aan de hand van de parameter tijd. Ook wordt begonnen met *De Bijbel Gezongen*. In eerste instantie door de focus te leggen op metrumgebonden psalmen. Het hoofdaccent valt hierbij op het rijm psalter.

De tweede lesdag start met een vervolg op *De Bijbel Gezongen*. De stem, de blik en het oor worden gericht op andere klank- en taalvelden van metrumgebonden psalmen. Ook metrumgebonden cantica komen aan bod. In het middagprogramma wordt een start gemaakt met *Stem en tegenstem, over rollen in een lied*: zingerderwijs verschillende manieren van alternerend zingen ervaren.

In de lessen op de derde lesdag wordt een brug geslagen van liederen die alternerend gezongen kunnen worden naar liederen met verschillende (vocale) rollen. Ook is er ruimte voor inzet van percussie-instrumenten. In het middagprogramma wordt de stap gemaakt van metrumgebonden liederen naar niet-metrumgebonden liederen. In de les *Niet-metrumgebonden psalmen, cantica* wordt zingerderwijs kennis gemaakt met de notatie en uitvoering van dit genre.

Op de laatste lesdag worden de *Niet-metrumgebonden psalmen, cantica* afgerond en uitgebreid met *niet-metrumgebonden liturgische gezangen*. De lessencyclus eindigt met een vervolg van waar het mee begon: de parameter 'tijd' in het liedboek.

Doelen

De cursist

- heeft basale kennis van de genres psalmen, cantica, bijbelliederen en (enkele) liturgische gezangen, zowel metrumgebonden als niet-metrumgebonden;
- is in staat diverse liedvormen adequaat (voor) te zingen. Basale stemvorming maakt ook onderdeel uit van het koorpracticum;
- wordt gestimuleerd de leiding van de zang te nemen.

Vorm en voorbereiding

Elke cursist bereidt elke lesdag voor met behulp van huiswerkopdrachten. In de Reader ZINGEN is een aantal teksten en partituren verzameld. Ook is het mogelijk door middel van zelfstudie de basale kennis uit te breiden, hiervoor worden enkele literatuurbronnen genoemd.

Afronding

Elke lesdag eindigt met een samenvatting waarin wordt besproken welke impact de opgedane kennis en ervaring heeft voor het portfolio en de praktijkbezoeken.

Aan het eind van het blok gaan we sprekenderwijs (narratief) en zingenderwijs bekijken of en hoe de cursist zich het Liedboek 2013 heeft eigen gemaakt.

Studiebelastinguren

Lessuren: 4 x 3 uur	12 uur
Vorbereiding lessen:	20 uur
Totaal	32 uur

Leermiddelen

Verplicht

- *Liedboek - zingen en bidden in huis en kerk*, 2013 (gemeentebundel)
- Reader ZINGEN (wordt later verstrekt)
- Stemvork a' = 440 Hz

Facultatief

- Koorbundel (3 delen) en Begeleidingsbundel (2 delen) bij *Liedboek - zingen en bidden in huis en kerk*

Voor wie meer wil weten

- Nienke van Andel (red.) *Van horen zingen. Wegwijs in het liedboek*, Boekencentrum, Zoetermeer, 2013
- Roel A. Bosch *Steeds weer zoeken mijn ogen naar U. De psalmen in Liedboek, zingen en bidden in huis en kerk*, Boekencentrum, Zoetermeer, 2014
- Jan Smelik *Het nieuwe liedboek in woord en beeld*, Boekencentrum, Zoetermeer 2013

3. Blok 2 **VIEREN & VARIËREN**

Korte beschrijving

Op de vier lesdagen van *Blok 2 Vieren en variëren* maken de cursisten kennis met de liturgische hoofdstromen zoals we die in de Protestantse Kerk tegenkomen: oecumenisch-protestants, luthers ('hoogliturgisch'), klassiek-gereformeerd, en Praise and Worship (evangelicaal). Zij leren elementen daaruit herkennen en op hun eigen muzikale kerkpraktijk positief-kritisch te reflecteren. Het blok bouwt voort op de kennis van het Liedboek uit Blok 1. Ook is er een elementaire kennismaking met het Dienstboek van de Protestantse Kerk (*Dienstboek 1: Schrift – Maaltijd – Gebed*, 1998).

Inhoud

Lesdag 1

- Kennismaking met de vier liturgische stromingen binnen de Protestantse Kerk en een overzicht van hun basis-orde van dienst;
- Voorlopige positiebepaling van de eigen plek van de cursisten binnen deze stromingen;
- Kennismaking met de categorieën in het Liedboek voor de vaste onderdelen van de zondagmorgendienst.

Lesdag 2

- Kennismaking met klassiek-gereformeerde traditie [gastdocent];
- Kennismaking met evangelische traditie [gastdocent];
- Het begrip *Blended Worship* uitgelegd.

Lesdag 3

- Wegwijs in het Dienstboek 1;
- Kennismaking met de oecumenisch-protestantse traditie en de Lutherse traditie;
- De praktijk van de 'bricolage'-liturgie.

Lesdag 4

- Keuze maken van liederen uit het Liedboek voor een bepaalde zondag;
- Het onvoorziene in de liturgie;
- Rol van de amateurmusicus in het tot stand komen van de liturgie.

Doelen

De cursist

- kent de uitgangspunten en de basisstructuur van de zondagse hoofddienst in de vier liturgische tradities (oecumenisch-protestants, luthers/hoogliturgisch, klassiek-gereformeerd, Praise and Worship / evangelicaal);
- herkent en benoemt de liturgische elementen uit de vier tradities en evenals hun werking (effect, beleving);
- kiest beredeneerd welke liederen uit het liedboek waar in de liturgie kunnen worden ingezet en waarom;
- kan waarden of elementen uit andere liturgische tradities zinvol inzetten in zijn eigen (kerk)muzikale en liturgische praktijk en die daarmee verrijken;
- leert de eigen creativiteit in te zetten binnen haar rol als musicus in de gemeente.

Vorm en voorbereiding

De cursist levert vóór de eerste lesdag bij de docent een liturgie in van een kerkdienst waarin de cursist zelf een muzikale rol heeft gespeeld. Deze liturgie blijft tijdens het hele blok basismateriaal om mee te werken. Zo zetten we in bij de eigen praktijken, leren die van elkaar kennen en de docenten leren met vakkennis erop te reflecteren.

Voor les 2 leest de cursist Marcel Barnard, *Tot Gods eer*.

Voor les 3 zoekt de cursist in *Dienstboek 1* informatie voor een door de docent nader op te geven zondag.

Voor les 4 vult de cursist de informatie uit het Dienstboek aan met liederen uit het Liedboek. Een deel van de lessen is kennisoverdracht, een deel wordt ingevuld met groepswerk. Actieve participatie van de cursist wordt verlangd.

Afronding

Elke lesdag eindigt met een samenvatting waarin wordt besproken welke impact de opgedane kennis en ervaring heeft voor het portfolio en de praktijkbezoeken.

Studiebelastinguren

Lesuren: 4 x 3 uur Vorbereiding lessen:	12 uur 20 uur
Totaal	32 uur

Leermiddelen

Verplicht

- Marcel Barnard (2018). *Tot Gods eer: Handreiking voor gesprekken in de liturgie*. Utrecht: Boekencentrum.
- De Liturgische Kring (2016). *De kerk is wat ze viert: Visiedocument van de Liturgische Kring*.
- *Dienstboek: Schrift, Maaltijd, Gebed* (1998). Zoetermeer: Boekencentrum. (online raadpleegbaar via dienstboek.nl)

Voor wie meer wil weten

- Samuel Goyvaerts en Gerard Rouwhorst, red. (2020). *Out of the blue: Geest en liturgie*. Antwerpen: Halewijn / Baarn: Adveniat.
- Klaas-Willem de Jong, red. (2013). *Verbindend vieren: Spelen met vormen en stijlen in de eredienst*. Zoetermeer: Boekencentrum.
- Fred van Lieburg, red. (2017). *Orgelcultuur in de Biblebelt: Reformatorische muziekbeoefening in heden en verleden*. Apeldoorn: Labarum Academic.
- Arjan Plaisier en Ineke Cornet (2022). *Dichter bij God: Aanwijzingen voor een rijke liturgie*. KokBoekencentrum: Utrecht.
- Riemer Roukema (2022). *'s Zondags ga ik naar de kerk - of niet: Kritische beschouwingen over de protestantse kerkdienst*. Kampen: Van Warven.
- Liuwe Westra (2020). 'De kerkdienst door de eeuwen heen: proefboringen voorbij de vereniging', in: *Kerk en Theologie* 71/2, 113-127.

4. Blok 3 SPELEN

Korte beschrijving

Tijdens de vier lesdagen van het blok Spelen maken de cursisten vanuit het perspectief van de begeleider – op orgel, piano of anderszins – kennis met de diversiteit aan liedrepertoire binnen en buiten *Liedboek - zingen en bidden in huis en kerk* en krijgen eerste handvatten om deze liederen adequaat te begeleiden.

Inhoud

Tijdens de eerste lesdag wordt de focus gericht op de liederen die geschreven zijn in een 'maatsoort', een metrum. Denk aan de psalmen en veel strofeliederen uit het Liedboek voor de kerken. Hoe komen deze liederen met een mooie muzikale beweging tot klinken en welke rol heeft de begeleider daarbij? Ook de rol die het voorspel daarbij speelt, komt aan de orde, net als muzikaal logische aansluitingen tussen het voorspel en de coupletten van het lied.

De tweede lesdag staat het begeleiden van de liederen die een 'vrij' ritme hebben centraal, zoals onberijmde psalmen, ordinariumdelen en acclamaties. Deze liederen vragen om een eigen manier muzikale begeleiding. In de lessen op de derde lesdag staan de meer veeleisende liederen op het programma. Denk daarbij aan liederen met een wisselend metrum, met een opmaat, syncopes en ingewikkelder varianten op liederen die tijdens de eerste twee zaterdagen zijn behandeld. Hoe kan een voorspel of intonatie nog uitnodigender? Welke valkuilen zijn er?

De vierde lesdag is er ruimte om vragen te stellen en in gesprek te gaan over de eigen praktijk. Ook zullen we terugblikken op de aangeboden lesstof.

De lesinhouden zullen zoveel mogelijk in overeenstemming worden gebracht met de inhoud van het koorpracticum dat op dezelfde zaterdag plaatsvindt.

Doelen

De cursist:

- is zich bewust van de muzikale do's en don'ts bij het begeleiden;
- oefent met het instrumentaal begeleiden van gemeentezang;
- heeft handreikingen gekregen om bij elk liedgenre uit het Liedboek een goede keuze te kunnen maken uit de vele manieren van begeleiden;
- weet dat het begeleiden niet op zichzelf staat, maar in de context van het zingen (blok 1) en vieren (blok 2) wordt geplaatst en zo werkelijk een van de onderdelen van de bijeengekomen gemeente is geworden;
- krijgt inzicht in eigen vaardigheden op het gebied van spelen en begeleiden van gemeentezang en inzicht in het eigen ontwikkelperspectief.

Vorm en voorbereiding

Elke cursist bereidt voor elke lesdag op zijn of haar instrument een voorspel of introductie en een of meer begeleidingen van een of enkele vooraf opgegeven liederen voor. Hierbij worden genoteerde zettingen of (voor piano of gitaar) akkoordenschema's gebruikt, die een lesdag eerder worden verstrekt. In overleg mogen ook eigen genoteerde zettingen worden gebruikt. Het is de bedoeling om iedereen verschillende momenten te laten spelen, of in een groep, of met de docent. Na de les wordt de cursist geacht zich het geleerde door zelfstandige oefening of onder leiding van een privé-docent eigen te maken.

Afronding

Elke lesdag eindigt met een samenvatting waarin wordt besproken welke impact de opgedane kennis en ervaring heeft voor het portfolio en de praktijkbezoeken. Aan het eind van dit blok wordt gereflecteerd het eigen bewustzijn ten aanzien van spelen, voorspel en begeleiden.

Studiebelastinguren

Lesuren: 4 x 3 uur Vorbereiding lessen:	12 uur 20 uur
Totaal	32 uur

Leermiddelen

- *Liedboek - zingen en bidden in huis en kerk*, 2013 (gemeentebundel)
- Reader SPELEN (wordt later verstrekt)

Onder voorbehoud, mogelijk vindt er nog uitbreiding plaats.

5. Leerlijn 1 MUZIEKTHEORIE

Korte beschrijving

Gedurende het oriëntatiejaar worden de lessen Muziektheorie besteed aan de basiskennis wat betreft algemene muzikale vorming (AMV) en Solfège.

Inhoud

Tijdens het hele oriëntatiejaar wordt in een doorgaande leerlijn een basis gelegd voor de vakken AMV en Solfège. De lesstof van deze vakken is online zelfstudie; tijdens de vier lessen is er gelegenheid tot verduidelijking en oefening. Aan het eind van het oriëntatiejaar wordt getoetst of het theoretische kennis- en vaardigheidsniveau voldoende is voor het 2e en 3e jaar.

Het theorievak Hymnologie wordt vervlochten in de vaklessen en komt niet aan bod tijdens de leerlijn Muziektheorie.

Doelen

- *Algemene Muziektheorie*: De cursist heeft kennis van een aantal kerkmuzikale onderwerpen, termen en begrippen. Denk hierbij aan: notenschrift en voortekens, ritmische figuren, maatsoorten, tactus, tempo-aanduidingen, intervallen, kwintencirkel, toonsoorten, kerktoneel, (kerk)muzikale vormen.
- *Solfège*: De cursist beschikt over een voor de praktijk toereikend muzikaal gehoor en is in staat intervallen op gehoor en vanuit de muzieknotatie te herkennen en benoemen. Daarnaast kent de cursist alle gebruikelijke notenwaarden en maatsoorten en kan deze op gehoor en vanuit de muzieknotatie herkennen en benoemen.

Vorm en voorbereiding

Tijdens de eerste les wordt theoretische kennis getoetst en geïnventariseerd waar het vergroten van de theoretische kennis noodzakelijk is, met het oog op het tweede en derde jaar van de praktijkcursus (indien van toepassing).

Afronding

Elke lesdag eindigt met een samenvatting waarin wordt besproken welke impact de opgedane kennis en ervaring heeft voor het portfolio en de praktijkbezoeken.

Bij de afronding van het oriëntatiejaar vormt een nieuwe theoretische toets onderdeel van de procedure om toegelaten te worden tot het tweede jaar, samen met de beoordelingen op de andere vakgebieden. Degenen die aan het begin van het oriëntatiejaar blij hebben gegeven over voldoende theoretische kennis te beschikken, zijn voor deze eindtoets vrijgesteld.

Studiebelastinguren

Zelfstudie (afhankelijke van voorkennis)	ca. 30-40 uur
Totaal	ca. 30-40 uur

Leermiddelen

Voor wie meer wil weten

- Les bij een privé docent wordt geadviseerd; Online leermiddelen, om muziektheorie en solfège mee te oefenen; zie bijvoorbeeld: www.harmanusmusic.com/handige-websites-muziektheorie-en-solfège.

6. Leerlijn 2: PRAKTIJK & REFLECTIE

Korte beschrijving

De cursist bezoekt tijdens het oriëntatiejaar twee vieringen, buiten de eigen kerkelijke omgeving. Op deze manier doet de cursist verschillende ervaringen op met liturgie en kerkmuziek in de breedte van de Protestantse Kerk.

Inhoud

Tijdens de eerste 4 lessen wordt het kader geschetst en worden de elementen benoemd waarop gereflecteerd dient te worden en die in de nabespreking aan de orde komen. Bouwstenen hierbij zijn de eigen muzikale autobiografie, de bedoeling en opzet van de praktijkbezoeken, competenties van de kerkmusicus, communicatie, portfolio van de cursist.

In de laatste 4 lessen worden in de lesgroep analyses en reflecties van de praktijkbezoeken besproken.

Doelen

- De cursist is in staat, vanuit het eigen perspectief, te reflecteren op ervaringen die tijdens de praktijkbezoeken zijn opgedaan.
- De cursist is in staat liturgische observaties en het gebruikte liedrepertoire te duiden en te evalueren.

Vorm en voorbereiding

- 5 lessen over het kader van de praktijkbezoeken;
- Keuze maken voor praktijkbezoeken: waar, in welke liturgische stromingen van de Protestantse Kerk, toelichting waarom deze keuze voor de cursist relevant en leerzaam is. De cursist legt het voorstel voor de keuzes voor aan de docent.
- Van de twee bezoeken maakt de cursist een analyse en een reflectie; deze worden tijdens de lessen in het tweede deel van het oriëntatiejaar besproken in de lesgroep.

Afronding

In kleine groepen bespreken de cursisten elkaars analyses van en reflecties op de praktijkbezoeken.

Studiebelastingsuren

Lessen: 9 x 1 uur	9 uur
2 praktijkbezoeken x 4 uur (voorbereiding, planning en uitvoering)	8 uur
Portfolio: Uitwerken analyse en reflectie: 2 bezoeken x 4 uur	8 uur
Totaal	25 uur

Leermiddelen

Geen